

ROMAIN ROLLAND

BERLIOZ

Traducere din limba franceză de Ileana Littera

PREVIZUALIZARE

GRAFOART

Va părea paradoxală afirmația că nu există compozitor mai puțin cunoscut decât Berlioz. Într-adevăr, fiecare are impresia că-l cunoaște. O faimă răsunătoare îi însoțește persoana și opera. Europa muzicală i-a sărbătorit centenarul. Germania își dispută cu Franța gloria de a-i fi educat și sprijinit talentul înăscut. Rusia, a cărei primire triumfală l-a consolat de indiferența și de ostilitatea Parisului¹, a declarat, prin glasul lui Balakirev², că Berlioz este „unicul muzician francez”. Principalele lui compoziții nu lipsesc din

---

¹ „Și tu, Rusie care m-ai salvat...”, Berlioz, *Mémoires*, II, p.353 (ediția din care voi continua să citez în cursul întregului eseu este cea apărută la Calmann – Lévy în 1897, n.a.).

² Balakirev, Mili Alekseevici (1837 – 1910), compozitor rus, pianist și dirijor, conducătorul *Grupului celor cinci* (n.tr.).

Asemenea ființe sunt predestinate să sufere. Oricât de mult i-ar face să sufere pe alții, fiți siguri că ele suferă înmîit : au un dar special de a atrage durerea, de a o adăposti la sânul lor, de a o savura fără să piardă nici măcar o picătură din ea. Viața a avut grijă să-l adape din plin pe Berlioz cu durere; a fost atît de aspră cu el, încât ar fi nedrept să ne alăturăm celor (nu o dată ipocriți) ce l-au judecat cu destulă severitate.

I s-au reproșat, mai ales, neconținutele sale văicăreli. Eu însumi le consideram odinioară o dovadă a lipsei de bărbăție, ba chiar de demnitate. Mi se părea că Berlioz ar fi avut mai puține motive să se simtă nefericit decît, nu zic Beethoven, dar decît Wagner și decît mulți alții, toți mari personalități trecute, prezente și viitoare. La treizeci și cinci de ani era în plină glorie, iar Paganini îl vedea în el pe urmașul lui Beethoven. Ce-ar fi vrut mai mult ? Desigur, era contestat de vulg, denigrat de un Scudo și de un Adolphe Adam, teatrul își

E singur⁴³. Nicio voce de prieten în jur; nu mai aude răsunându-i în urechi, printre zgomotele activității zilnice și în tăcerea deplină a nopților, decât „îngrozitorul duet cântat de singurătate și de plictiseală”⁴⁴. Boala nu-i dă pace : în 1856, la Weimar, se alesese cu o nevroză intestinală de pe urma oboselii excesive. Nevroza începuse printr-o stare de slăbiciune extremă, din pricina căreia adormea pe stradă. Suferința nu încetează nici o clipă; Berlioz se simte ca „un copac desfrunzit, șiroind de ploaie”. Începând din 1861, boala se acutizează. Crizele durează câte treizeci de ore și îl fac să se zvârcolească de durere în pat. „Trăiesc în mijlocul suferințelor mele fizice,

---

⁴³ „Nu știu cum a reușit Berlioz să se izoleze astfel. Nu are nici prieteni, nici adepți, nu se bucură nici de soarele arzător al publicului, nici de blânda umbră a intimității” (Liszt către prietesa de Wittgenstein, 16 mai 1861, n.a.).

⁴⁴ Scrisoare către Bennet : „Mă plictisesc! Mă plictisesc!”. De câte ori această tristă tânguire revine în ultimele sale scrisori! „Simt că mi se apropie sfârșitul... Plictiseala mea atinge culmi nebănuite” (21 august 1868, cu șase luni înainte să moară, n.a.).

*

Aceasta a fost firea nefericită, șovăielnică, tulbure, pe care destinul i-a hărăzit-o unuia dintre geniile cele mai cutezătoare ale omenirii. Exemplu grăitor al diferenței ce poate exista între geniu și om ilustru, căci cele două cuvinte nu sunt sinonime. Cine spune „om ilustru” spune noblețe sufletească, spune caracter ferm, puternic, spune voință de neclintit și, mai ales, morală fără fisuri. Recunosc că aceste însușiri îi pot fi contestate lui Berlioz. Dar să-i contești și geniul muzical, să-i cauți nod în papură acestei forțe miraculoase – iar asta se întâmplă chiar și astăzi, zilnic, la Paris – e jalnic și ridicol. Fie că-l admiri, fie că-l detești, una singură dintre compozițiile sale sau o singură parte dintr-una din ele, un fragment din *Simfonia fantastică* ori uvertura la *Benvenuto* dovedesc, nu

---

Când e fericită, până și o umbră o sperie. Când e nefericită, un burete ud șterge imaginea umbrei și totul e dat uitării, ca și cum n-ar fi fost...» (*Musiciens d'hier et d'aujourd'hui*).

*

Trebuie să adaug, din păcate, că și în această privință caracterul său a fost dușmanul propriului său geniu. Căci, așa cum, ca *inițiator* al muzicii libere, pare să se fi temut, în a doua jumătate a vieții sale, de el însuși și de consecințele principiilor sale, ceea ce l-a determinat să facă pasul înapoi și să se întoarcă la clasici, tot astfel s-a dezmințit ca *revoluționar*, alunecând spre defăimarea încruntată a poporului și a revoluțiilor, a „holerei republicane”, a „jegoasei și stupidei republici”, a „republicii tuturor borfașilor și vagabonzilor”, a acestor „infame gunoaie ale societății, mai imbecile și mai feroce de o sută de ori, în zvârcolirile și în maimuțările lor revoluționare, decât babuinii și urangutanii din Borneo !”⁸¹ Ingratul ! Le datora acestor

---

căci, așa cum bine spune tot Schumann, „căutați cuvintele și lăsați-ne pe noi în pace!” (n.a.).

⁸¹ *Mémoires*, I, p.43. Berlioz nu a conținut să ponegrească Revoluția de la 1848, pe care ar fi putut-o înțelege atât de ușor. În loc să profite, ca Wagner, de surescitarea